

PAWEŁ RAJCA

Kielce University of Technology

e-mail: prarchitekt@wp.pl

THE INFLUENCE OF REGIONALISM ON THE SHAPING OF SOLID STRUCTURE OF THE SHRINE OF ST. JOSEPH – THE PATRON SAINT OF FAMILY IN KIELCE

Abstract

The article has analysed the impact of local features on the shaping of sacral architecture in the landscape of The Świętokrzyskie Mountains based on the example of The Shrine of St. Joseph the Patron Saint of Family in Kielce. The role of local landscape on the process of the creation of the form of the building during the difficult historic times has been elaborated on in the following article. It also brings the target reader closer to the understanding of the influence of then applied tendencies concerning architectonic design. Combining the existing conditioning aspects remains a challenge for any architect or designer examining the sacral building with architectural advantages.

Keywords: sacral architecture, landscape, regionalism

1. Introduction

Sacral architecture exemplifies a crucial element of the landscape. Urban sprawl more and more often enters areas located outside the city centre, suburbs or outskirts whose characteristic feature can undeniably be the assets such as culture and wildlife. Therefore, it seems important to profoundly analyse how the specificity of a given location influences the creation

of modern architecture. The Shrine of St. Joseph – the Worker, the Patron Saint of Family in Kielce, whose author is Wladyslaw Pienkowski. Also, this is the biggest sacral building in the town. Kielce, owing to its diverse pleated terrain, is an appropriate place to examine the relation between architecture and landscape is concerned (Fig. 1).

Fig. 1. An outline of a building (author: Paweł Rajca)

2. Historical outline

The history of Saint Joseph the Worker Parish began not more than a decade ago since the end of World War II during such a difficult time for Poland with the communist ruling system. The construction the building of the contemporary church started in 1972 after the second Vatican Council [1-3] and was completed in the liberated Poland just before the end of XX century [4-7].

3. Postwar tendencies in the design of sacral buildings

Polish post-war sacral architecture can be systematized due to stylistic convention, special predispositions, technical – technological solutions, and the determinants of functionality [8].

The Shrine of St. Joseph – the Patron Saint of Family one can qualify the modernist building with intensely marked solid structures containing functions, which proves the existence of functionalist provenance, influenced by regionalism and rooted in the tradition of the Post – Council Era [1, 8]. This brings association with the critical regionalism described by Kenneth Frampton [9]. Implemented materials and the form and also other designs by the author provide evidence for an enormous impact of brutalist architecture. Considering spatial predispositions the temple represents homogenous predisposition due to its lack of additional complemental solid structures and a plastic configuration with a rotund corpus as it is a part of a quarter circle [8]. The Shrine can be included into the group of buildings whose characteristic feature is a wall-skeletal body with a concrete – ferroconcrete texture. Taking into consideration functional determinants, the main functional setting is symmetrical in accordance with the planning on the quarter – circle. As far as polygonal orientating is concerned, the church is central. Considering inward direction, the building has an intermediate scheme associated with an open theatre. Taking into account the organization of the function, the church is among those built at the time typical of split – level ones [8].

Observing the solid structure of the Shrine one get an impression that the design has been influenced by the current of critical regionalism which softened functionalist features and brutalist elements. Not only is Brutalism characterized by poured concrete, unrelieved by exterior decoration, shuttering prints-elements observed in the church in question. Also the steps of the stairs are accentuated, passages, etc. The designer highlight the heavy weight of the masses having their specific functions. Such characteristics can

be noticed in the Shrine of St. – the Patron Saint of the Family. The upper level of the church can be accessed by an exposed bridge which functions as a shelter over the entrance to the lower level. The staircase leading to the upper level has distinctive features due to the use of another type of material and also by pulling ahead the corpus. All the functional elements appear in separate massive shapes. Many churches characterized by Brutalism possess sculptural elements. The church in question has a sculpturally ornamented bell tower as well as the fragments of the walls. The notion of critical regionalism popularized by Kenneth Frampton critically remarks the progressive use of the heritage of modern architecture with the exception of taking into consideration the context a creative, indirect reference to it [9]. St. Joseph Richard England Church in Manikita on Malta can be an example of a building erected in accordance with the above mentioned tendencies [10].

4. Landscape versus architectonic form

Architecture always develops in the context. The quality is influenced to a large extent by the kind of connection [11]. Not only was the Sanctuary in question being built in a very difficult period in the history, cultural and scenic context becoming among newly built residential areas, a new and crucial element of the town's landscape.

The temple is situated at the corner of streets (Fig. 2). The Church is surrounded by recreational grounds, multi-occupied houses made of prefabricated concrete, housing development from the 50s, undeveloped grounds and family houses. From the east there is a parish house with the vicarage. The Temple is situated on a gentle slope. Apart from the main structure there is a bell tower and a maintenance building (Fig. 2).

The solid structure has a shape of quarter circle with a Tower (Fig. 1). There are two main entrances to the upper part of the Church and the lower part of the church let alone accessory entrances. One can enter the upper part of the church from the east over the bridge situated above the lower entrance to the Church. Exterior stairs and the traffic route lead to the lower part. From the side of the south “ray” enclosing the quarter circle of the Temple, from the solid structure of the Shrine there are protruding shapes intended for the chapels and confessionals. From the side of the east ray cutting the quarter circle there is a prism with accessory utilities. The solid structures “stuck” are connected with the other quarter circle with a bypass of the altar (fig. 3). There are adjoined arched elements to drain water resembling abutments (Fig. 1, Fig. 4).

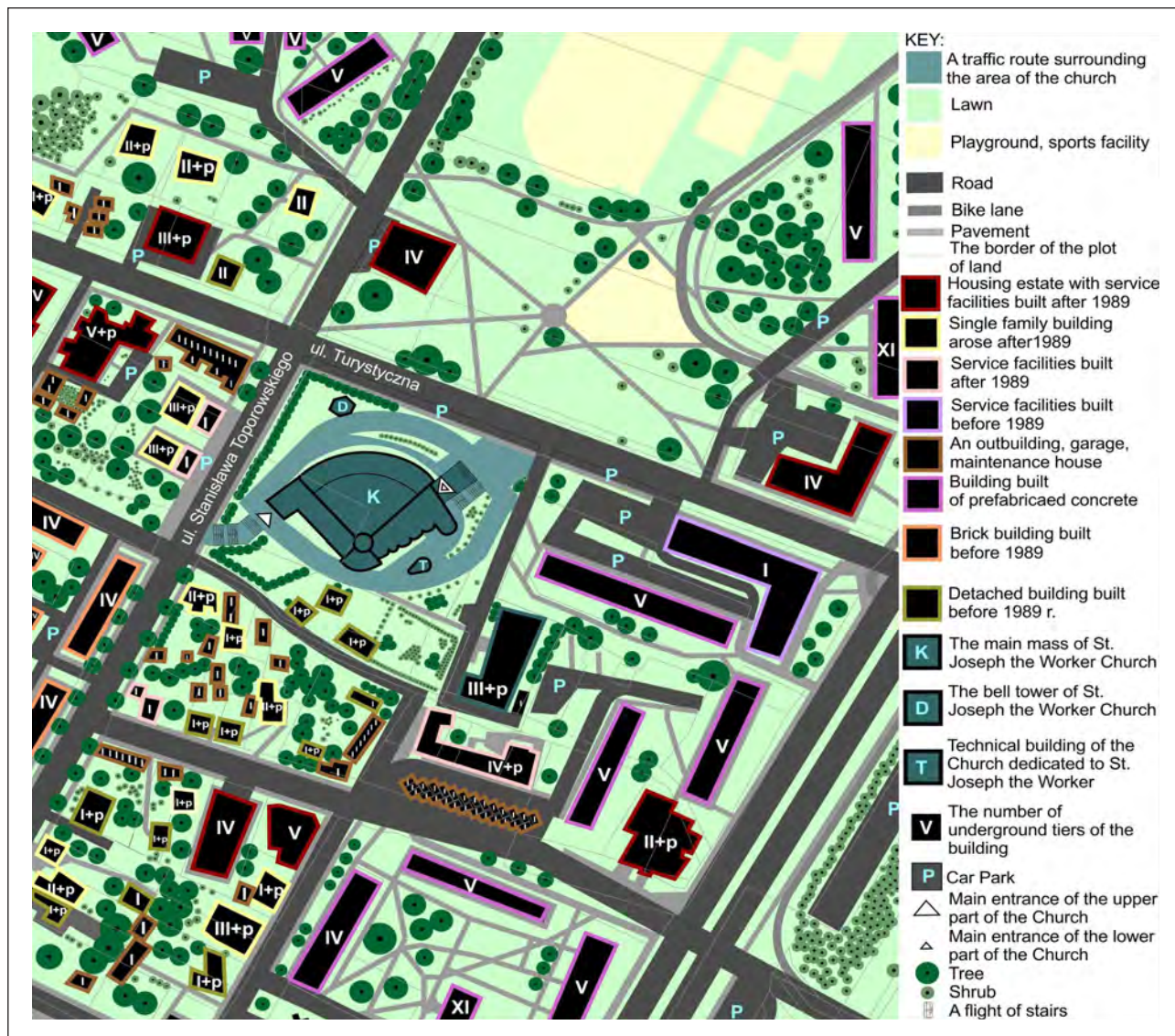

Fig. 2. Development Plan of the location in relation to the close proximity, devised based on: www.geoportal.gov.pl, my own photographs, an on-site visit (author: Paweł Rajca)

The solid structure of The Church is not the reflection of the forms of the architecture of the region although their development was inspired by the landscape. The roof rises at the angle similar to that of the hills but the tower on the roof resembles seen from afar top towers on top of some prominence. The shape of the Shrine watched on the satellite photograph exhibits similarity to a footprint of a shell on the rock, which, in turn, relates to rich geological past of the region. Draped façade can be associated with so frequently observed in Kielecczyzna gorges. The shapes of the dividing lines on stained glass bring to one’s mind branches with visible rays of sun among them. An important characteristic of developing local roads is its fluency and the adjustment to terrain slopes. The arches of traffic routes leading to the lower and

upper parts of the Church were delineated responding to any changes of levels as well as winding local roads. Such shaping of the arcade surrounding the solid structure with delicacy brings associations with an organic design and its rotund shapes round the accessory building as a river rounds an island.

Not all the shapes have regional connotations. The tradition of assuring the faithful a clear picture of the church is rooted all around the world. Due to the necessity to lower the height of the tower during the project process, what was not the intention of the architect, the church is not as clearly seen as Wladyslaw Pienkowski wanted.

A tapering bell tower located on the projection of a hexagon with marked vertical directions and rich sculpturing to the end in relation to the remaining parts of the church indicates its location regardless

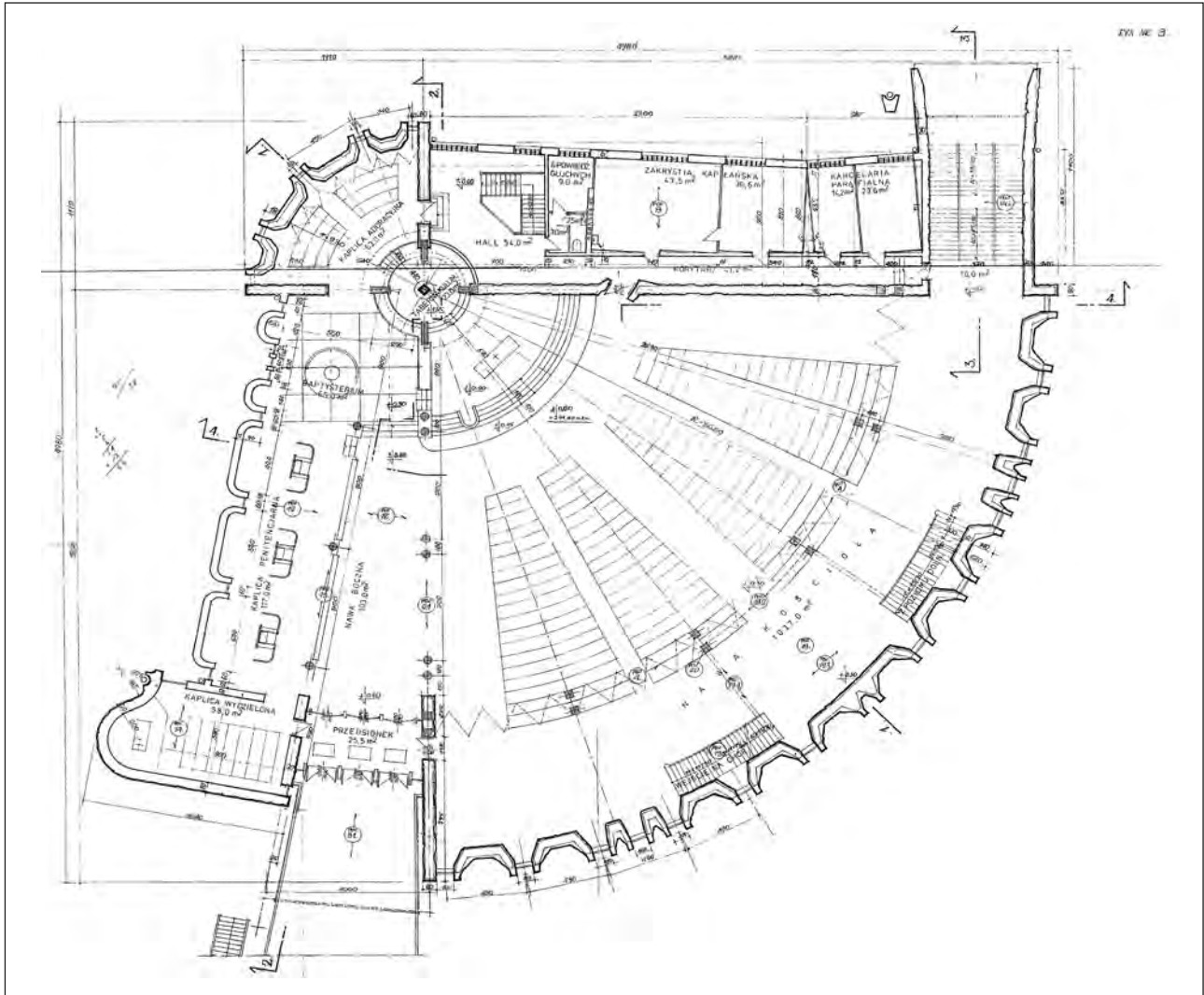

Fig. 3. The projection of the ground floor (source: archives of test. Joseph the Worker Parish In Kielce)

of regional architecture in its form (Fig. 4). It cuts itself on the background of the mountains. One needs to add that international currents influenced its form. Watched from a close distance, because of the use of brick it relates to regional architecture.

The tower surmounting the solid structure of the church is second after the bell tower visible from afar element. Its solid structure is surmounted with a spire with a cross of an ajour-transparent roller with four converging planes. It is optically heavier from the bell tower. It is not as dynamic, light and tapering which indicates the influence of Brutalism. The forms are finely sketched and massive. Together with the growth of the designer’s perspective, the planes form a tower and arranged radially overlapping they add lightness to this massive building which makes it a beneficial part of the landscape.

Functional elements of the Shrine constitute a monolithic shapes which accentuates their solid structure.

This characteristic in this specific case is connected more with international and urban architecture directly surrounding the church than with the tradition.

5. Regional materials and the shaping of architectural form

Kenneth Frampton, describing the issue of the coexistence of architecture and nature, was emphasized their massive significance. Equally important is equally the colour, texture, smell and cross-matching and the relationship with the environment. Significant, according to him, is the dialogue of the material with the environment using the listed measures. It does not have to be based on exclusive transition of the materials from the environment, but more on the creative interpretation and its features in relation to the building [9].

The largest part of the Church is finished with natural materials. The main section has been covered with coarse, rectangular blocks of Pinczow limestone with its

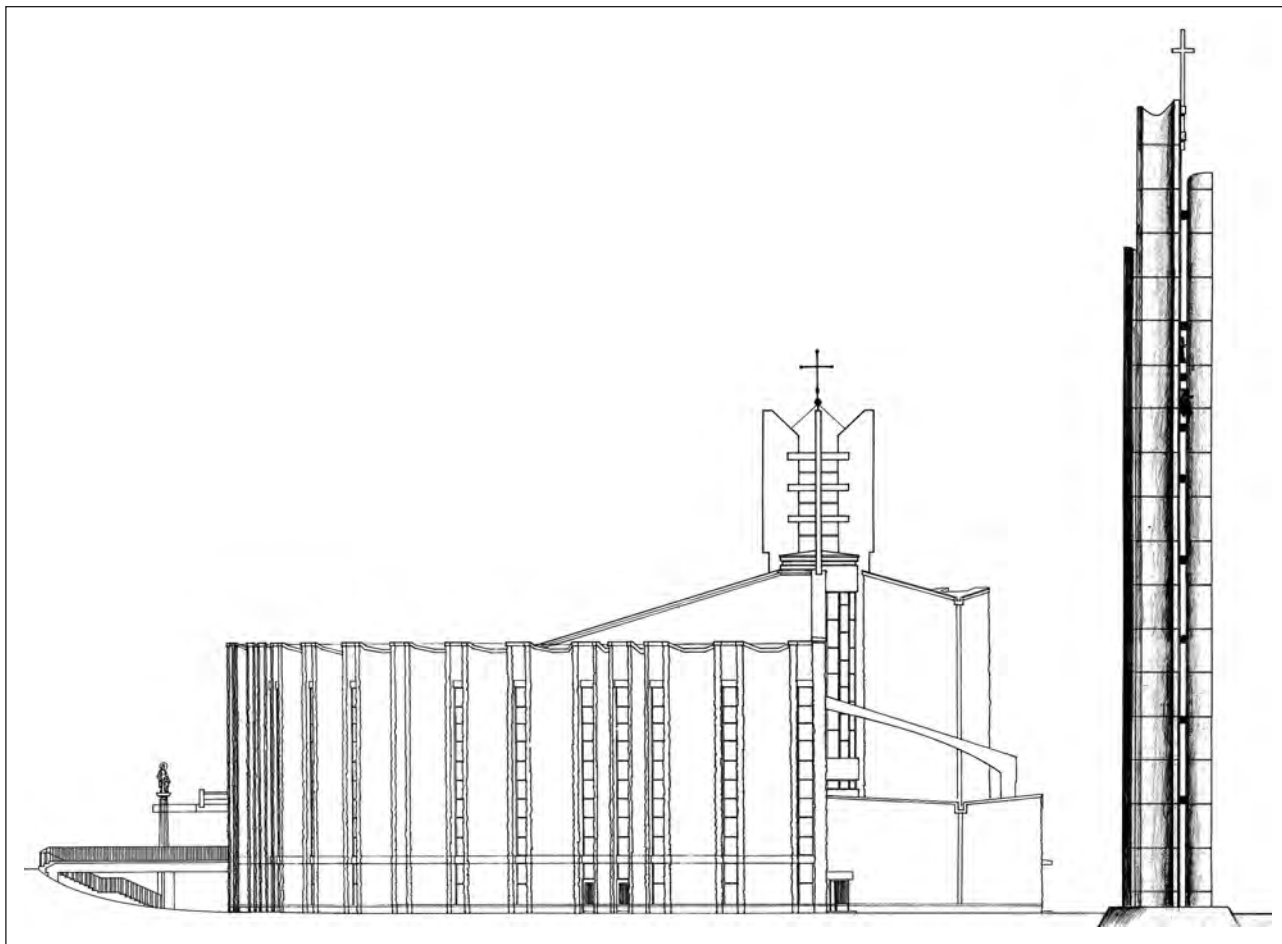

Fig. 4. Conceptual drawing of the elevation of the Shrine (source: archives of St. Joseph the Worker Parish in Kielce)

suitable rough texture and dark grey yellow colour. The thick wall took a different form than the typical walls and modern expression owing to its contemporary form. This, in turn, facilitated by the material was related to the tradition of the region. The foundations were finished with grey pebbles. Similarly, limestone, facilitated the linkage of the structure with regional traditions.

Concrete is the material of anthropogenic origin and used in the area. One can see different ways of finishing the surface. In some parts it is smooth, and in others it has impressed formworks. It refers both to Brutalism and wooden regional architecture in accordance with Kenneth Frampton's opinion, the dialogue of modernity with tradition. In the elevation of the bell tower there are visible tectonic, reinforced concrete slabs- elements characteristic of Brutalism. Red brick whose colour makes its reception warming, is the applied material. Selected functionalist elements such as the entrance with its staircase from the side of the Toporowski street. The glass used in stained glass generates interesting effects after dark when inside a mass is being celebrated making the impression of

“incandescence”. Greenery, which is an important element in the landscape, can be considered “specific” material. Vegetation accounts for about 30% of the surface area of the plots occupied by the temple. Lawns as well as regularly arranged coniferous and deciduous trees and shrubs line the passage.

An important feature of the majority of the materials used is their grayish tint, the dullness and often surface roughness, which enhances the impression of weight. This may have been an intentional objective of the author, due to the patron of the parish – St. Joseph the Worker, and the desire to reflect the value of the work- particularly considering the total construction time. The second common feature in the use of all the presented materials is the lack of imitation of folk traditions in their application, but creative adaptation to modern forms, at the same time respecting the identity of the place.

6. Recapitulation

Regionalism, including both the history and the traditions of space and landscape, has had a significant influence on developing the sanctuary. The

solid structure, however formed in a difficult period of history proves the authors sensitivity toward the context. Regional values affected both the form and the selection of materials without destroying the modern expression of architecture.

The impact of regionalism testifies the application of synthesized, creatively interpreted forms, referring to the region of shapes, such as: the angles of the roofs inspired by the gradient of the prominence, the tower situated on the top of the roof with its location refers to period church towers situated on tops of the mountains in the region, the section of the roofs refers with its form to the shape of a shell impressed in the local rock, pleated façade referring to the local gorges, divisions in the stained glass corresponding with the composition of tree branches, smoothly conducted areaway bringing associations with a river avoiding obstacles, the application of available in the region materials, such as: Pinczow limestone or red brick, a large green area.

The Shrine preserved some of its functionalists features with big influences of Brutalism, characteristic of the period of its development namely: a distinctly isolated monolithic solid structure with its conceptualized features and highlighting of concrete and reinforced concrete tectonic elements.

The Shrine of St. Joseph – the Patron Saint of Family provides a record of the thoughts serving the creation of timeless forms of linking the value of late modernism and regionalism. As such, it should be covered with grand protection against any irresponsible change in the future, which affects many churches today.

References

- [1] *Komisja Episkopatu do Spraw Budowy Nowych Kościołów. Zasadnicze wytyczne w sprawie budowy nowych kościołów*, Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi, National Printing House, Kraków 1983, no. 3-4, pp. 106-110.
- [2] Pasierb J.: *Zagadnienie nowoczesnej sztuki kościelnej w świetle Konstytucji o Liturgii*, [w:] *wprowadzenie do liturgii*, (Ed.) Zielasko R., Poznań 1987.
- [3] Popiel J.: *Posoborowa problematyka architektury kościelnej Collectanea Theologica*, Warszawa 1970, p. 57.
- [4] Gil-Mastelarczyk J.: *About the process of investment and realization of postwar sacred buildings*, [w:] *Structure and environment*, Kielce University of Technology Publishing House, Kielce 2014, p. 19.
- [5] <http://jozef-kielce.pl/portal>. (11.06.2015)
- [6] Tkaczyk P.: *Parafia świętego Józefa w Kielcach 50 lat historii*, Jedność Publishing House, Kielce 2008, pp.8-11,-17,19-24,43,46,57.
- [7] <http://www.diecezja.kielce.pl>. (11.06.2015.).
- [8] Majdanowski A., Jastrzębska-Puzowska I., Gierlasiński J.: *Inwestycje sakralne i architektura powojennych kościołów w Polsce Metodologia i zarys problematyki badawczej*, Scientific Publishing Nicolaus Copernicus University, Toruń 2009, pp. 18-26.
- [9] Frampton K.: *Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance*, [w:] *Hal Foster; the Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture*, Publishing House Bay Press, Seattle 1983, p. 28.
- [10] Wąs C.: *Antymonie współczesnej architektury sakralnej*, Publishing House Museum of Architecture In Wrocław, Wrocław 2008, pp.. 105, 236, 237, 242-245, 248, 249.
- [11] Kamionka L.: *Architektura w kontekście przyrodniczo-kulturowym*, [w:] *Architektura kontekstu praca zbiorowa pod redakcją Wacława Serugi*, Kielce University of Technology Publishing House, Kielce 2014, p. 38.

Paweł Rajca

Wpływ regionalizmu na kształtowanie bryły obiektów sakralnych na przykładzie Sanktuarium św. Józefa Opiekuna Rodziny w Kielcach

1. Wstęp

Zabudowa miejska coraz częściej wkracza na obszary pozamiejskie o dużych walorach kulturowo-przyrodniczych, istotne jest więc przeanalizowanie, jak specyfika miejsca wpływa na kreację współczesnej architektury. Sanktuarium pod wezwaniem świętego Józefa Opiekuna Rodziny w Kielcach jest największym budynkiem

sakralnym w mieście, które ze względu na lokalizację zostało wytypowane jako odpowiednie miejsce do badania relacji architektura – krajobraz (rys. 1).

2. Rys historyczny

Historia parafii świętego Józefa Robotnika rozpoczęła się niewiele ponad dekadę od zakończenia II wojny

światowej, w trudnym dla Polski okresie rządów komunistycznych [4-7]. Budowę rozpoczęto w 1972 r., a ukończono już w wolnej Polsce tuż przed końcem XX w. Obiekt powstał po Soborze Watykańskim II [1-3].

3. Powojenne tendencje w projektowaniu obiektów sakralnych

Polską powojenną architekturę sakralną można usystematyzować ze względu na: konwencję stylistyczną, dyspozycje przestrzenne, rozwiązania techniczno-technologiczne, wyznaczniki funkcjonalne [8].

Stylistykę Sanktuarium św. Józefa Opiekuna Rodziny można zakwalifikować jako modernistyczną z silnie zaakcentowanymi bryłami zawierającymi funkcje, co wskazuje na proweniencję funkcjonalistyczną o tradycji posoborowej [8], na którą wpływ miały również czynniki regionalne. Nasuwa to skojarzenie z regionalizmem krytycznym opisanym przez Kennetha Framptona [9]. Stosowane w kościele materiały oraz forma, a także inne projekty autora, świadczą o sporym wpływie brutalizmu. Omawiana świątynia posiada dyspozycję przestrzenną jednorodną ze względu na brak dodatkowych brył uzupełniających. Świątynia ma konfigurację plastyczną o korpusie obłym. Sanktuarium zalicza się do obiektów o ustroju ścianowo szkieletowym posiadającym strukturę muryrowano-żelbetową. Biorąc pod uwagę wyznaczniki funkcjonalne omawiany kościół ma symetryczny układ funkcjonalny o centralnym zorientowaniu poligonalnym z ukierunkowaniem dośrodkowym [8]. Rozpatrując ukierunkowanie wewnętrzne, budynek posiada układ pośredni. Uwzględniając organizację funkcji, kościół zalicza się do budowanych w tym czasie obiektów dwupoziomowych.

Przyglądając się bryle Sanktuarium, można odnieść wrażenie, że na projekt duży wpływ miał nurt regionalizmu krytycznego łączący cechy funkcjonalistyczne i brutalistyczne. Brutalizm charakteryzuje się nie tylko pozostawianiem surowego betonu i odciskami szalunku, co jest widoczne, ale również akcentowaniem schodów, przejść itp. oraz podkreśleniem ciężaru brył zawierających poszczególne funkcje. Cechy te także widać w Sanktuarium. Do górnego poziomu kościoła wchodzi się po wyeksponowanym „moście” stanowiącym zadaszenie nad wejściem do dolnego poziomu. Klatka schodowa jest wyróżniona innym materiałem oraz wysunięciem poza korpus. Poszczególne elementy funkcjonalne występują w osobnych formach. Wiele kościołów brutalistycznych charakteryzuje się elementami rzeźbiarskimi. Omawiany kościół posiada rzeźbiarsko zakończoną dzwonicę oraz fragmenty ścian.

Pojęcie regionalizmu krytycznego spopularyzowane przez Kennetha Framptona w publikacji „W kierunku krytycznego regionalizmu: Sześć punktów architektury oporu” [9] oznacza krytyczne, choć postępowe korzystanie z dorobku współczesnej architektury z wyjątkowym braniem pod uwagę kontekstu oraz twórczym, nie bezpośrednim, nawiązaniem do niego. Obiektem powstałym w tym nurcie jest np. kościół św. Józefa Richarda Englanda w Manikicie na Malcie.

4. Krajobraz a forma architektoniczna

Krajobraz jest niezwykle istotnym składnikiem kontekstu [11]. Położenie kościoła zostało przedstawione na rysunku 2, rzut na rysunku 3, a elewacja na rysunku 4.

Bryły kościoła nie tworzą formy zaczerpniętej wprost z architektury regionu, ale ich użycie zainspirowane zostało krajobrazem. Dach wznosi się pod kątem podobnym jak wzgórze, a wieża na nim przypomina widziane z dala wieże na szczytach wzniesień. Forma Sanktuarium oglądana na zdjęciu satelitarnym przypomina muszlę, co nawiązuje do bogatej geologicznej przeszłości regionu. Pofałdowania elewacji mogą kojarzyć się ze spotykanymi na kielecczyźnie wąwozami. Kształty podziałów w witrażach przypominają gałęzie, między którymi przebijają promienie. Istotną cechą prowadzenia lokalnych dróg jest płynność i dopasowanie do spadków terenu. Łuki ciągów komunikacyjnych prowadzących do „dolnego” i „górnego” kościoła wytyczone zostały równie wrażliwie na zmiany poziomów, jak lokalne drogi. Takie kształtowanie pasażu okrążającego w delikatny sposób bryłę nasuwa skojarzenia z organiką, a jego obłe kształty okrążają budynek pomocniczy, podobnie jak rzeka wyspę.

Nie wszystkie formy posiadają konotacje regionalne. Nad bryłą kościoła dominują dwie wieże. Tradycja zapewnienia widoczności kościoła przede wszystkim parafianom jest zakorzeniona na całym świecie. Ze względu na konieczność obniżenia wysokości dzwonnicy w fazie projektowej, kościół nie jest tak widoczny, jak mógłby być w zamierzeniach projektanta, choć prześwity między budynkami otwierają perspektywę. Smukła dzwonnica ulokowana na planie sześciokąta z zaznaczonymi kierunkami wertykalnymi i silnym rozróżnieniem przy zakończeniu względem reszty kościoła wskazuje położenie, nie nawiązując do architektury regionalnej. Odcina się na tle gór, a na jej formę miały wyraźny wpływ nurty międzynarodowe. Oglądana z bliska, dzięki użyciu cegły, nawiązuje do architektury regionalnej.

Wieża wieńcząca bryłę tworzy zakończony szpicem z krzyżem ażurowy walec otoczony czterema zbiega-

jącymi się płaszczyznami. Ze względu na małą wysokość od powierzchni dachu i otoczenie jej ze wszystkich stron przez bryłę świątyni, jest słabo widoczna z bliska i optycznie cięższa od dzwonnicy. Nie jest tak dynamiczna i smukła, nosząc cechy brutalizmu. Wraz ze wzrostem dystansu obserwatora widoki płaszczyzn tworzących wieżę nakładają się dodając lekkości, co stanowi czynnik korzystny dla pejzażu.

Elementy funkcjonalne Sanktuarium tworzą monolityczne bryły, co powoduje, że wyraźnie odczuwana jest masa. Cecha ta wiąże się tu bardziej z architekturą międzynarodową i miejską otaczającą kościół niż z tradycją.

5. Materiały regionalne a kształtowanie formy architektonicznej

Największa część kościoła wykończona jest materiałami naturalnymi. Główna bryła pokryta została nieociosanymi, prostopadłościennymi blokami wapienia. Gruby mur nabrał innego od typowych murów, nowoczesnego wyrazu dzięki współczesnej formie. Ta z kolei przy pomocy materiału została powiązana z regionalną tradycją. Otoczaki, którymi wykończono podmurówki, też ułatwiają powiązanie budowli z tradycjami regionalnymi.

Materiałem pochodzenia antropogenicznego i stosowanym w okolicy jest beton. Widać różne sposoby wykańczania jego powierzchni. Miejscami jest gładki, a w innych miejscach ma odcisnięte szalunki, co nawiązuje zarówno do brutalizmu, jak i drewnianej architektury regionalnej, stanowiąc, zgodnie z opinią Kennetha Framptona [9], dialog nowoczesności z tradycją. Dzwonnica posiadała widoczne żelbetowe płyty, co cechuje brutalizm. użytym materiałem jest też czerwona cegła, która przez barwę działa ocieplająco na odbiór. Podkreślone przy jej pomocy zostały wybrane elementy funkcjonalne, jak np. wejście z klatką schodową od strony ul. Toporowskiego.

Szkło stosowane w witrażach generuje ciekawe efekty po zmroku, gdy wnętrze świątyni jest oświetlone, sprawiając wrażenie „żarzenia”. Za „specyficzny” materiał można uznać roślinność, która stanowi ok. 30% powierzchni działek zajmowanych przez świątynię.

Ważną cechą większości użytych materiałów jest ich szarawe zabarwienie, matowość i często chropowatość, co potęguje wrażenie ciężaru. Stanowić to mogło celowe zamierzenie autora ze względu na patrona parafii – świętego Józefa Robotnika i chęć ukazania wartości pracy, szczególnie gdy weźmie się pod uwagę czas budowy. Drugą cechą wspólną jest brak naśladownictwa tradycji ludowych w stosowaniu materiałów, ale twórcza adaptacja do współczesnych form przy poszanowaniu tożsamości miejsca.

6. Podsumowanie

Bryła kościoła, mimo że formowana w trudnym okresie historycznym, świadczy o bardzo dużej wrażliwości autora na kontekst. Wartości regionalne wpłynęły zarówno na formę, jak i dobór materiałów nie niszcząc współczesnego wyrazu architektury.

W formie kościoła w syntetyczny sposób odzwierciedlenie znajdują charakterystyczne dla regionu kształty, lecz nie wprost, ale po kreatywnej interpretacji. Jest to zgodne nie tylko z duchem współczesności, ale również preferencjami Soboru Watykańskiego II. Użyte materiały świadczą o tym, że do tworzenia nowoczesnych form doskonale nadają się lokalne surowce, co stwierdził już K. Frampton.

Sanktuarium Świętego Józefa Opiekuna Rodziny stanowi zapis myśli służącej utworzeniu ponadczasowej formy łączącej wartości płynące z późnego modernizmu, jak i regionalizmu. Jako takie powinno zostać otoczone jak najlepszą ochroną przed ewentualnymi nieodpowiedzialnymi przekształceniami w przyszłości, co spotyka wiele kościołów współczesnych.